

Klasika in eksperiment v poljski animaciji

Špela Standeker

Ljubljana – Letošnja *Animateka* predstavlja obsežno retrospektivo poljske animacije z naslovom *Poljska animacija: klasika in eksperiment*, ki jo je pripravil selektor **Marcin Gizycki** (umetnostni zgodovinar, umetniški kritik, predavatelj in programski direktor festivala Animator v Poznau). Poseben dodatek k programu pa bo danes prikazana retrospektiva filmov poljskega mojstra animacije **Jerzyja Kucie**, ki je letos tudi član mednarodne Animatekine žirije.

Zgodovina poljske animacije se je začela z **Ladislavom Starewitchem**, ki je že leta 1912 doživel mednarodni uspeh z lutkovnim animiranim filmom *Maščevanje kamermana*. Ker pa je Starewitch ta film ustvaril v Sovjetski zvezi in je večino svojega ustvarjalnega življenja preživel v Franciji, Poljaki štejejo kot začetek poljske animacije kratek film *Flirt stolčkov* (*Flirt Krzesielek*), ki ga je leta 1917 ustvaril **Feliks Kuczkowski**. Nato je sledilo skoraj trideset let premora, vse do ustanovitve državnih filmskih studiev po drugi svetovni vojni, ki so omogočili kontinuirano produkcijo animiranih filmov.

Sredi 50. let so ustvarjalci postali samozavestnejši. Prelomne filme tega obdobja sta ustvarila **Jan Lenica** in **Walerian Borowczyk**, ki sta s for-

Jan Lenica, *Labirint*

malno inovatorskimi filmi, namenjenimi odrasli publiki, dokončno prelomila z do tedaj obvezujočim so-realističnim kanonom. Sledili so jima **Witold Giersz**, **Mirosław Kijowicz**, **Daniel Szczechura** in **Kazimierz Urbanski**, uspehi njihovih filmov na me-

dnarodnih festivalih pa so pomenili tudi začetek tako imenovane poljske šole animacije.

Konec 60. let in predvsem v 70. letih je poljska animacija postajala vse bolj raznolika. Omeniti velja avtorje, kot so **Julian Antonisz** (režiser satiričnih

filmov, ki jih je ustvarjal brez kamere), **Jerzy Kalina** (umetnik, ki je imel uspehe tudi na področju instalacije in performansa) in **Zbigniew Rybczynski** (ki so ga mnogi imenovali čarodeja novih filmskih tehnik). Ustvarjalni zagon in tehnični razvoj sta se upo-

časnila v 80. letih, ko je politični položaj ohromil vse kulturno-umetniško področje. Kljub slabim razmeram so delo nadaljevali, pojavila pa so se tudi nova imena, med njimi **Piotr Dumala**, ki je s tehniko slikanja na plošče iz mavca postal eden najbolj izvirnih animatorjev v svetovnem merilu. V letih neposredno po padcu komunizma sta velike mednarodne uspehe doživljala predvsem **Jerzy Kucia** in **Piotr Dumala**, kar Gizycki pojasnjuje takole: »Ostala sta zvesta svojemu stilu in brez naglice nadaljevala, kar sta začela že prej: Dumala je razvijal film, ki penetrira v najmračnejše kotičke človekove podzvesti, Kucia pa film fragmentarnih spominjanj, izgubljen nekje med snom in budnostjo.«

Nepričakovana renesansa je v zadnjih letih doletela predvsem lutkovno animacijo, posebno mesto na tem področju gre staremu znancu Animateke **Marku Skrobieckiemu**, ki je sodeloval tudi pri z oskarjem nagrajenem filmu *Peter in volk* (2007) angleške režiserke **Suzi Templeton**. Veliko pozornosti mednarodnega občinstva pa je bil v zadnjem času deležen tudi **Mariusz Wilczynski**, umetnik z velikim opusom, čigar ime je, kot je poudaril Gizycki, šele z zaslužno retrospektivo v Museum of Modern art v New Yorku leta 2007 postalo splošno znano tudi v domovini.

fotografija dokumentacija Dnevnika